പതിനാലാം കേരള നിയമസഭ
പതിനൊന്നാം സമ്മേളനം

നക്ഷത്രചിഹ്നമിടാത്ത ചോദ്യം നമ്പർ 95 04.06.2018- ൽ മറുപടിയ്ക്ക്

എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ മെഡിക്കൽ പരിശോധന

ചോദ്യം

ശ്രീ. എൻ.എ.നെല്ലിക്കുന്ന്

മറുപടി

പിണറായി വിജയൻ
(മുഖ്യ മന്ത്രി)

(എ)	എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള മെഡിക്കൽ പരിശോധന ഉദാരമാക്കണമെന്നും അർഹരായ പരാതിക്കാരെ ദുരിതബാധിതരുടെ പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തി എല്ലാ സഹായങ്ങളും നൽകണമെന്നും ഈയടുത്തകാലത്ത് മനുഷ്യാവകാശ കമ്മീഷൻ ഉത്തരവിലൂടെ ആവശ്യപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ; എങ്കിൽ പ്രസ്തുത ഉത്തരവിന്റെ കോപ്പി ലഭ്യമാക്കാമോ;	(എ)	ഉണ്ട്. ഉത്തരവിന്റെ പകർപ്പ് അനുബന്ധം I - ആയി ചേർക്കുന്നു.
(ബി)	എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള	(ബി)	ഇപ്പോൾ നടത്തിവരുന്ന മെഡിക്കൽ പരിശോധനയുടെ വിശദവിവരം അനുബന്ധം II ആയി ചേർക്കുന്നു.

	മെഡിക്കൽ പരിശോധന എങ്ങനെയാണ് നടത്തിവരുന്നതെന്നും ഇപ്പോഴത്തതിനേക്കാൾ പരിശോധന ഉദാരമാക്കുന്നത് എങ്ങനെയാണെന്നും വ്യക്തമാക്കാമോ;		മനുഷ്യാവകാശ കമ്മീഷന്റെ ഉത്തരവിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ മെഡിക്കൽ പരിശോധന ഉദാരമാക്കണമെന്ന ശിപാർശയിന്മേൽ ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകളുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് തീരുമാനമെടുക്കുന്നതാണ്.
(സി)	അർഹരായ എത്ര ആളുകൾ ദുരിതബാധിതരുടെ പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടാൻ ബാക്കിയുണ്ടെന്ന് വ്യക്തമാക്കാമോ;	(സി) & (ഡി)	സ്പെഷ്യലിസ്റ്റ് മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പ് വഴി അർഹരെന്ന് കണ്ടെത്തിയ എല്ലാവരെയും ദുരിതബാധിത പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.
(ഡി)	ഇവരെ പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ സ്വീകരിച്ചുവരുന്ന നടപടിക്രമങ്ങൾ വിശദമാക്കാമോ?		

സെക്ഷൻ ഓഫീസർ

കേരള സംസ്ഥാന മനുഷ്യാവകാശ കമ്മീഷൻ

ഹാജർ : ശ്രീ. കെ. മോഹൻകുമാർ
[illegible] അംഗം

എച്ച്.ആർ.എം.പി നമ്പർ 11849/17, 12200/17, 12300/17, 12386/17, 12601/17, 12607/17, 12613/17, 029/18, 031/18, 034/18, 046/18, 093/18, 100/18, 106/18, 245/18, 265/18, 286/18, 297/18, 352/18, 419/18, 423/18, 429/18/KSGD

പരാതിക്കാർ :

1) ശ്രീമതി [illegible]
2) ശ്രീമതി [illegible]
3) ശ്രീമതി [illegible]
4) ശ്രീമതി [illegible]
5) ശ്രീമതി [illegible]
6) ശ്രീമതി [illegible]
7) ശ്രീമതി [illegible]
8) ശ്രീമതി [illegible]
9) ശ്രീമതി [illegible]
10) ശ്രീമതി [illegible]
11) ശ്രീമതി [illegible]
12) ശ്രീ. [illegible]
13) ശ്രീമതി [illegible]
14) ശ്രീമതി [illegible]
15) ശ്രീമതി [illegible]
16) ശ്രീമതി [illegible]
17) ശ്രീമതി [illegible]
18) ശ്രീമതി [illegible]
19) ശ്രീമതി [illegible]
20) ശ്രീമതി [illegible]
21) ശ്രീമതി [illegible]
22) ശ്രീമതി പി.വി. [illegible]

ഉത്തരവ് തീയതി 2018 ഏപ്രിൽ 21 (1193 മേടം 8)

എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്ത[illegible] എൻഡോസൾഫാൻ [illegible] പരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയരായെങ്കിലും ലിസ്റ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്ത[illegible] [illegible] ക്യാമ്പുകൾ [illegible] മെഡിക്കൽ പരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയരായെങ്കിലും [illegible] തങ്ങളുടെ [illegible] പരാതികൾ. നടക്കാനോ [illegible] [illegible] കഴിയാത്ത [illegible] [illegible] എൻഡോസൾഫാൻ മൂലം [illegible] [illegible] കുടുംബാംഗങ്ങൾ സാമ്പത്തികമായി വളരെ പിന്നിലാണെന്നും എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ ലിസ്റ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്തണമെന്നുമാണ് പരാതിയിലെ ആവശ്യം.

പരാതികളിൽ ജില്ലാ കളക്ടർ റിപ്പോർട്ടുകൾ സമർപ്പിച്ചു. പരാതിക്കാർ [illegible] എൻഡോസൾഫാൻ [illegible] മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിൽ പങ്കെടുത്ത[illegible] എൻഡോസൾഫാൻ [illegible] റിപ്പോർട്ടിന്റെയും [illegible] [illegible] പരിശോധന റിപ്പോർട്ടിന്റെയും [illegible] [illegible] അടിസ്ഥാനത്തിൽ പരാതിക്കാരിൽ ചിലർക്ക് [illegible] [illegible] Temporal association തെളിയിക്കാൻ സാധിക്കാത്തതിനാലും മറ്റു ചിലരുടെ [illegible] [illegible] [illegible] എൻഡോസൾഫാൻ മൂലമല്ല (ജനിതക [illegible]

[illegible] ലിസ്റ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്താതെ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ഒരുന്നു.

പരാതിക്കാരായ വ്യക്തികൾക്ക് റിപ്പോർട്ടുകളുടെ പകർപ്പ് നൽകി. റിപ്പോർട്ടിൻമേൽ പരാതിക്കാർ സമർപ്പിച്ച ആക്ഷേപത്തിൽ പരിശോധന ഒരു പ്രഹസനമായിരുന്നുവെന്നും കുട്ടികളെ ശ്രദ്ധാപൂർവ്വം പരിശോധിച്ചില്ലെന്നും പറയുന്ന കാര്യങ്ങൾ ക്ഷമയോടെ കേൾക്കാനോ ഡോക്ടർമാർ തയ്യാറായില്ലെന്നും പറയുന്നു. ഒരു ഡോക്ടർ മാത്രമാണ് പരിശോധനയ്ക്ക് ഉണ്ടായിരുന്നതെന്നും അദ്ദേഹം പരിശോധിക്കുകയോ കുട്ടിയുടെ അസുഖ രേഖകൾ പരിശോധിക്കുകയോ ചെയ്തില്ലെന്നും ചില പരാതിക്കാർ അറിയിച്ചു. തങ്ങളുടെ കുടുംബം താമസിക്കുന്ന ഫീൽഡിൽ സർവ്വേ നടന്നിട്ടുള്ളതായി അറിയില്ലെന്നും ചില പരാതിക്കാർ പറയുന്നു.

രോഗ ബാധിതരായ കുട്ടികൾ അവരുടെ സ്വന്തം ആവശ്യങ്ങൾ, ഭക്ഷണം, ദാഹം, വിശപ്പ് ഇവയെല്ലാം അലറിയുള്ള കരച്ചിലിൽ കൂടെ മാത്രമാണ് അറിയിക്കുന്നതെന്നും മാതാപിതാക്കൾ രാത്രിയിൽ ശരിയായി ഉറങ്ങിയിട്ട് വർഷങ്ങളായെന്നും ആറു വയസ്സുള്ള ഒരു കുട്ടിയുടെ അമ്മ റിപ്പോർട്ടിന്മേലുള്ള ആക്ഷേപത്തിൽ വ്യക്തമാക്കുന്നു. ശാരീരിക അവശതകൾ കൊണ്ട് അനങ്ങാനാവാത്ത ബുദ്ധിമുട്ട് അനുഭവിക്കുന്ന ബുദ്ധിയുള്ള കുട്ടികളെന്നും ലിസ്റ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്തേണ്ടതാണെന്നും പരാതിക്കാർ പറയുന്നു. നടക്കാനോ, സംസാരിക്കാനോ കഴിയാത്ത ഇവരിൽ ചിലർക്ക് കാഴ്ചശക്തിയുമില്ല. ഡോക്ടർമാർക്ക് ഇവരുടെ ശാരീരിക സ്ഥിതിയിൽ തർക്കവുമില്ല. ജീവച്ഛവം പോലുള്ള കുട്ടികളാണ് രോഗബാധയുടെ ഏറ്റവും വലിയ തെളിവ്.

സമാന അവശതകൾ അനുഭവിച്ചുവരുന്ന മറ്റ് ചില വ്യക്തികളെയും കുടുംബാംഗങ്ങളെ എൻഡോസൾഫാൻ ലിസ്റ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയെന്നും തങ്ങളെ ഒഴിവാക്കിയത് വിവേചനമാണെന്നും പരാതിക്കാരിൽ ചിലർ പറഞ്ഞു.

ശാസ്ത്രീയമായ തെളിവുകൾ നിരത്തി ഡോക്ടർമാരുടെ നിഗമനങ്ങളെ വെല്ലുവിളിക്കുന്നതിനോ പ്രശസ്തരായ അഭിഭാഷകരെ സമീപിച്ച് നീതിന്യായ സംവിധാനങ്ങളെ ബന്ധപ്പെടുന്നതിനോ പരാതിക്കാർക്ക് കഴിയില്ലെന്നുള്ളത് വാസ്തവമാണ്. മതിയായ മാനദണ്ഡങ്ങൾക്കനുസരിച്ച് രോഗലക്ഷണങ്ങൾ ഉയർത്തിക്കാണിക്കാൻ കഴിയാത്ത പരാതിക്കാർക്ക് അർഹിക്കുന്ന ആനുകൂല്യങ്ങൾ നിഷേധിക്കുന്നത് വിവേചനവും മനുഷ്യാവകാശലംഘനവുമാണ്.

രോഗബാധിതർ കൂടുതലും സാമ്പത്തികമായി പിന്നോക്കാവസ്ഥയിലുള്ള കുടുംബത്തിൽപ്പെട്ടവരാണ്. കൂലിപ്പണി ചെയ്തുള്ള തുച്ഛമായ വരുമാനം കൊണ്ട് അന്നം കൂട്ടിമുട്ടിക്കാൻ കഷ്ടപ്പെടുന്നവർക്ക് രോഗികളെ നിരന്തരം പരിചരിക്കാൻ കഴിയാതെ പോകുന്നു. ജീവിതനിവൃത്തിക്കായി ഒരു ജോലിക്കും പോകാൻ കഴിയാത്ത അവസ്ഥയാണെന്ന് പരാതികളിൽ പറയുന്നത് ഗൗരവം അർഹിക്കുന്നതാണ്.

രോഗം, അംഗവൈകല്യം സർക്കാർ അനാസ്ഥ വഴി ഉണ്ടാകുന്ന അനർഹമായ ദാരിദ്ര്യം എന്നീ അവസ്ഥകളിൽ പൊതു സഹായത്തിനുള്ള അവകാശം

[illegible] 21-ാം അനുച്ഛേദ [illegible]

ഉറപ്പുനൽകുന്നതാണെന്ന് ഇന്ത്യൻ ഭരണഘടനയുടെ [illegible] എല്ലാ സഹായവും നൽകേണ്ടതുണ്ട് [illegible]

ന്നു. ആയതിനാൽ, ഇവർക്ക് വേണ്ട എല്ലാ [illegible] ബാദ്ധ്യത സർക്കാരിനുണ്ടെന്ന് കമ്മീഷൻ കരുതുന്നു.

എൻഡോസൾഫാൻ രോഗബാധിതരെ കണ്ടെത്തുന്നതിനും അനുകൂല്യം നിശ്ചയിക്കുന്നതിനും മാർഗ്ഗരേഖയിൽ വരുത്തേണ്ട മാറ്റങ്ങളെക്കുറിച്ച് [illegible] തീരുമാനിക്കുമ്പോൾ [illegible] സാമൂഹിക ബഹുജനസംഘടനകളും [illegible] കാലങ്ങളിൽ ഉന്നയിച്ച നിർദ്ദേശങ്ങൾ പാലിച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്ന് ജില്ലാകളക്ടർ വ്യക്തമാക്കേണ്ടതാണ്.

കളക്ടറുടെ റിപ്പോർട്ടിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന [illegible] മാർഗ്ഗരേഖയും ഫീൽഡ്തല അന്വേഷണവും ബഹു. സുപ്രീം കോടതിയും ദേശീയ മനുഷ്യാവകാശ കമ്മീഷനും അനുവദിച്ച ആനുകൂല്യങ്ങൾ പരിമിതപ്പെടുത്താനാകരുത്. മാർഗ്ഗരേഖയിൽ വരുത്തിയ മാറ്റങ്ങൾ വിവേചനപരമായിരിക്കരുത്.

[illegible] മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിന്റെ [illegible] പരാതികൾ [illegible] നിയമാനുസരണം വിലയിരുത്തപ്പെടേണ്ടതും [illegible] തലത്തിൽ [illegible] തലങ്ങളിൽ [illegible] എൻഡോസൾഫാൻ രോഗബാധിതർക്ക് വിവിധതലങ്ങളിലും [illegible] ഉണ്ടായത് നിർണ്ണയിക്കാൻ അനുഭവസമ്പത്തുമുള്ള [illegible] അവസരങ്ങൾ ഉണ്ടായ [illegible] ഡോക്ടർമാർക്ക് ഉണ്ടായിരുന്നോ [illegible] സജ്ജീകരണങ്ങൾ ഉണ്ടാ [illegible] ഡോക്ടർമാരും [illegible] രോഗികളെയും മുഴുവൻ [illegible] എല്ലാ [illegible] റിപ്പോർട്ടുകളിൽ നിന്ന് വ്യക്തമല്ല.

സംസ്ഥാന ചീഫ് സെക്രട്ടറിയും റവന്യൂ വകുപ്പ് പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറിയും [illegible] എൻഡോസൾഫാൻ മെഡിക്കൽക്യാമ്പ് നിർണ്ണയങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള പരാതികൾ പരിഹരിക്കാൻ പ്രത്യേക സംവിധാനത്തിന് രൂപം നൽകേണ്ടതാണ്.

മെഡിക്കൽ പരിശോധനാ ക്യാമ്പ്, മാർഗ്ഗരേഖ, ഫീൽഡ്തല അന്വേഷണം എന്നിവയെ സംബന്ധിച്ച് പരാതികളുള്ളവർ ആയത് കാസർഗോഡ് ജില്ലാ കളക്ടർക്ക് സമർപ്പിക്കേണ്ടതും ജില്ലാ കളക്ടർ തുടർ നടപടി സ്വീകരിക്കേണ്ടതുമാണ്.

ഈ സാഹചര്യത്തിൽ മെഡിക്കൽ പരിശോധന ഉദാരമാക്കണമെന്നും അർഹരായ പരാതിക്കാരെ എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ ലിസ്റ്റിൽ ഉൾപ്പെടുത്തി അർഹമായ എല്ലാ സഹായങ്ങളും നൽകണമെന്ന് കമ്മീഷൻ സർക്കാരിനോട് ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

ഉത്തരവിന്റെ പകർപ്പുകൾ പരാതിക്കാർക്കും ചീഫ് സെക്രട്ടറിയ്ക്കും റവന്യൂ, ആരോഗ്യവകുപ്പ് പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറിമാർക്കും, ജില്ലാ കളക്ടർക്കും അറിവിലേയ്ക്കായി ബഹു. മുഖ്യമന്ത്രിയുടെയും ബഹു. റവന്യൂ മന്ത്രിയുടെയും പ്രൈവറ്റ് സെക്രട്ടറിമാർക്കും അയച്ചുകൊടുക്കുക.

ഒപ്പ്/-

കെ. മോഹൻകുമാർ

അംഗം

കേരള സംസ്ഥാന മനുഷ്യാവകാശ കമ്മീഷൻ

[illegible]

[illegible]

അനുബന്ധം II

എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ പട്ടികയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിന് നിലവിലുള്ള മെഡിക്കൽ പരിശോധനാ രീതി

എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരെ കണ്ടെത്തുന്നതിനുള്ള നിലവിലുള്ള പരിശോധനാ രീതി ചുവടെ ചേർക്കുന്നു:

രോഗം എൻഡോസൾഫാൻ കൊണ്ടുണ്ടാകാവുന്ന-തായിരിക്കണം. (Biological Plausibility) ഇതിനായി ലഭ്യമായ ശാസ്ത്രീയ പഠനങ്ങളെ ആശ്രയിക്കുന്നു.

എ) രോഗികൾ എൻഡോസൾഫാൻ ആകാശമാർഗ്ഗേന തളിച്ച കാലയളവിൽ പ്രസ്തുത പ്രദേശങ്ങളിൽ താമസിച്ചിരുന്നവരോ അവരുടെ കുട്ടികളോ (ചില രോഗാവസ്ഥകളിൽ മാത്രം) ആയിരിക്കണം (Time and Geographical temporality).

മേല്പറഞ്ഞ 2 കാര്യങ്ങൾ ഉണ്ടെങ്കിലും രോഗിയുടെ അസുഖത്തിന് കാരണം മറ്റെന്തെങ്കിലും ആണെന്ന് മെഡിക്കൽ റിപ്പോർട്ടുകളിൽ നിന്നോ ഫീൽഡ് പരിശോധനയിൽ നിന്നോ വ്യക്തമാകുന്നുവെങ്കിൽ അത്തരം ആളുകളെ എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരായി കണക്കാക്കാൻ നിർവ്വാഹമില്ല.

I (ബി) എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരെ നിലവിൽ കണ്ടെത്തുന്ന രീതി.

മൂന്ന് ഘട്ടങ്ങളിലായുള്ള പരിശോധന സംവിധാനങ്ങൾ ഇക്കാര്യത്തിനായി ഏർപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

ഘട്ടം-1: ഫസ്റ്റ് ലെവൽ സ്ക്രീനിംഗ്: എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരാണെന്ന് സ്വയം വിശ്വസിക്കപ്പെടുന്ന ആർക്കും തന്നെ പ്രാഥമിക പരിശോധനയ്ക്കായി അടുത്തുള്ള പി.എച്ച്.സി./സി.എച്ച്.സി. മെഡിക്കൽ ഓഫീസറെ സമീപിക്കാവുന്നതാണ്. പ്രാഥമിക പരിശോധനയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ രോഗിയെ സ്പെഷ്യലിസ്റ്റ് മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിൽ പരിശോധനയ്ക്ക് വിധേയമാക്കേണ്ടതുണ്ടെങ്കിൽ ഇതിനായുള്ള റിപ്പോർട്ട് നിർദ്ദിഷ്ട പ്രൊഫോർമയിൽ മെഡിക്കൽ ഓഫീസർ തയ്യാറാക്കുകയും അത് ജില്ലാ മെഡിക്കൽ ഓഫീസർക്ക് (ആരോഗ്യം) അയച്ചു കൊടുക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഘട്ടം-2: സെക്കന്റ് ലെവൽ സ്ക്രീനിംഗ് ആന്റ് ക്ലാസിഫിക്കേഷൻ: ജില്ലാ മെഡിക്കൽ ഓഫീസറുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഒരു മെഡിക്കൽ ടീം ജില്ലാ തലത്തിൽ ലഭ്യമായ റിപ്പോർട്ടുകളിൻമേൽ സൂക്ഷ്മ പരിശോധന നടത്തുകയും മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിൽ പങ്കെടുപ്പിക്കേണ്ട അർഹരായവരുടെ പട്ടിക സ്പെഷ്യാലിറ്റി അടിസ്ഥാനത്തിൽ തയ്യാറാക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. (11 സ്പെഷ്യാലിറ്റികൾ).

ഘട്ടം-3: സ്പെഷ്യലിസ്റ്റ് മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പ് & ഫീൽഡ് വെരിഫിക്കേഷൻ.

സ്പെഷ്യലിസ്റ്റ് മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിൽ പങ്കെടുക്കുന്നതിനായി പ്രത്യേകം തയ്യാറാക്കിയ സ്ലിപ്പുകൾ രോഗികൾക്ക് മുൻകൂട്ടി വിതരണം ചെയ്യുകയും അത് പ്രകാരം ക്യാമ്പിൽ പങ്കെടുപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. സംസ്ഥാനത്തെ വിവിധ മെഡിക്കൽ കോളേജുകളിൽ നിന്നുള്ള സ്പെഷ്യലിസ്റ്റ് ഡോക്ടർമാരാണ് ക്യാമ്പുകളിൽ വച്ച് രോഗികളെ പരിശോധിക്കുന്നത്. മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിൽ നിന്നുള്ള പരിശോധനാ റിപ്പോർട്ടിന്റെയും തുടർന്നുള്ള ഫീൽഡ് തല അന്വേഷണ റിപ്പോർട്ടുകളുടെയും അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് എൻഡോസൾഫാൻ ദുരിതബാധിതരുടെ പട്ടിക തയ്യാറാക്കുന്നത്. മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിലൂടെ കണ്ടെത്തുന്നത് എൻഡോസൾഫാൻ കൊണ്ടുണ്ടാകാവുന്ന രോഗമാണോ അതായത് 'ബയോളജിക്കൽ പോസ്സിബിലിറ്റി' ഉള്ള രോഗമാണോ എന്നുള്ള കാര്യമാണ്. തുടർന്നുള്ള ഫീൽഡ് വെരിഫിക്കേഷനിൽ എൻഡോസൾഫാൻ ബാധിതരാകേണ്ട എന്തെങ്കിലും സാഹചര്യം ഉണ്ടോ എന്ന കാര്യം സൂപ്പർവൈസർമാരും ഡോക്ടർമാരും ഉൾപ്പെടെയുള്ള സംഘം വെരിഫൈ ചെയ്ത ശേഷമാണ് റിപ്പോർട്ട് നൽകുന്നത്. ഈ മെഡിക്കൽ ക്യാമ്പിലെ റിപ്പോർട്ടും ഫീൽഡ് വെരിഫിക്കേഷൻ റിപ്പോർട്ടും റസിഡൻഷ്യൽ റിപ്പോർട്ടും ലഭ്യമായിരിക്കുന്ന മറ്റു റിപ്പോർട്ടുകളും എല്ലാം പരിശോധിക്കുന്ന ട്രയാങ്കുലേഷൻ (Triangulation) എന്ന പ്രോസസിലൂടെയാണ് എൻഡോസൾഫാൻ ബാധിതരാണോ എന്ന് തീരുമാനിക്കുന്നത്.